

СССР

„ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРЫ“, бр. 4, 1989

В броя е открита нова рубрика — „Време. Култура. Пушкин“, която списанието ще поддържа и в бъдеще. В редакционна белжежка се изтъква какво е наложило да се въведе в списанието рубрика, посветена изцяло на Пушкин, на неговия живот във времето и на мястото му в отечествената култура — това е продиктувано от причини, излизащи извън тяснофилологическите рамки. При всички исторически поврати, настъпили през този век и половина, изминал от времето на неговата гибел, Пушкин остава централна фигура в руската култура, а творчеството му разкрива не само неизчерпаема, но и все по-нарастваща актуалност. Това се отнася изцяло и за нашата съвременна епоха, когато общественото и културното ни съзнание се освобождава от стереотипните, изопачени, а понякога и направо фалшифицирани представи за историята, културата и човека, и се стреми да овладее на ново равнище и в пълен обем онези големи идеи и ценности, които правят от руската култура велика култура. В този стремеж доминиращ ориентир е руската класика, съсредоточила в себе си вековни и всепризнати ценности. Оттук идва и рязко нарастващата роля на научното, философското и нравственото осмисляне на Пушкиновото наследство. Значителна дейност в тази насока осъществява известният общосъюзен център за академично изучаване на Пушкин — Пушкинската комисия към Отделението за език и литература при АН на СССР с база „Пушкинският дом“ в Ленинград. Но силите на съвременното пушкинзнание остават в много отношения нереализирани — както творчески, така и на практика.

За да се промени поне отчасти това положение, Институтът за световна литература към АН на СССР създаде миналата година Московска Пушкинска комисия — творческа организация от професионалисти, чиято цел е да обедини и координира усилията преди всичко на московските пушкинисти, да съдейства за редовни творчески контакти между изследователите, за развитието на перспективни и разработваното на нови направления в пушкинзнанието, за публикуването на най-значителните трудове, обсъдени в Комисията, за достигането им до читателите в списание „Вопросы литературы“, в други периодични издания и в одишните сборници на Комисията.

В настоящия брой са поместени три статии: гна В. Непомнящий — „Тревоги и надежди“, на

В. Есипов — „Историческият подтекст в Пушкиновата повест „Дама пика“, и на М. Мураинов — „Два етюда за словоупотребата у Пушкин“.

През последните години — пише В. Непомнящий — съществува мнение, че пушкинзнанието се намира в упадък, че школата се е изчерпала. Равнището на много публикации особено ориентирани към по-широки читателски кръгове потвърждава основателността на тези тревоги.

От друга страна, бяха публикувани и влезоха в научен оборот доста трудове, свидетелстващи явно за новото равнище, на което се издига изучаването и тълкуването на Пушкин. Авторът споменава имената на С. Бочаров, Б. Бурсов, Л. Гизбург, М. Епщайн и др., без да посочва всички, чиято имена позволяват въпреки упреците и тревогите, да се говори и за очаквания и надежди.

По-нататък авторът се спира на две направления в пушкинзнанието — „традиционното“ и „новото“, — като първото се характеризира като емпирично и историко-литературно и изучава всичко „около“ текста, а второто е насочено предимно към текста на произведението и по-малко се интересува от това, което е „около“ него, чиято главна цел е изучаването на поетиката и представяне не толкова наука, колкото изкуство на интерпретацията.

При анализирането на създадената ситуация — пише авторът — е по-правилно да се говори не за упадък, а за криза. Кризата се проявява като преход от едно състояние в друго: понякога, разбира се, такъв момент може да съдържа и елементи на упадък. Отдавна е назряла и днес вече остро се чувствава потребността от мащабни обобщения — не само от енциклопедическо-познавателен характер, но и от такива, които излизат извън рамките на специалните, тяснофилологическите обобщения — в областта на философията, културологията, на ценностните представи, нравствените и духовните проблеми. За такива задачи, за такива обобщения съветското литературознание, съветското пушкинзнание не е достатъчно подготвено от своя предшестващ опит и от своята предшестваща история. Единството на рационалното и художественото, на интелектуалното и духовното, което е съчетано у Пушкин, се оказва разкъсано в пушкинзнанието. Тук според В. Непомнящий се крият корените на кризисната ситуация, която всяко направление изпитва и преживява по своето.

Границите между двата подхода в действителност не са така резки и са по-подвижни, отколкото това се представя схематично, и у всеки от тях има свои слаби места и крайности. Неправилно би било да се търси тук сравнителна оценка на едната и другата методика: те са напълно равноправни, доколкото текстът на Пушкин е и обект и субект, а цел на нашите стремежи е да се преодолеят разрывът между двете направления, да се постигне тяхното единение, което освен другото би предпазило двата метода от специфичните им крайности; а че това е възможно, свидетелствуват много трудове, които съчетават успешно „традиционните“ и „новите“ методи.

И така, обединението на двата метода, на двата подхода е възможно, и то може би би било факт, ако не бяха историческите обстоятелства на нашия век, които „отмениха“ направлението, наричано сега „ново“ и нанесоха тежка вреда на „старото“. Емпирическите и историко-литературните методи по силата на своята „материална“ природа се оказват по-„тъквени“ и в резултат те получиха монопол върху изучаването на Пушкин. А изучаването на поетиката на Пушкиновия текст и философският подход, опиращи се върху анализ на текста, е трябвало да прекратят съществуването си; поетическата тъкан, при цялата си „идеална“ природа, а по-точно — благодарение на нея, се оказва такава реалност, която не се поддава на деформации. Така се стига до монополизирването на пушкинознанието от емпирическите и историко-литературните методи, а монополът на един метод, както е известно, е опасен за науката.

Монополизирването на пушкинознанието от едно направление не е на последно място в редицата причини за днешната криза. А практиката да се представя „традиционното“ направление като единствено научно, единствено филологическо, нанася вреда не само на него самото, но задълбочава кризата, подсилва разрыва на единното цяло на две противостоещи части. Това поражда още едно зло, което често съпътства тясната специализация в науката особено хуманитарната — хладния сиентизъм, който за съжаление се среща и в двете направления на пушкинознанието и понякога се представя за професионализъм от най-висока проба.

По-нататък авторът отбелязва предстоящи задачи пред пушкинознанието. Една от първостепенните *научни* задачи е да бъде отхвърлена стереотипната, изживяла себе си, остаряла, но все още влиятелна доктрина „Пушкин—атеист“ и да се постави отново проблемът „Пушкин и християнството“. Методологическото значение на такава задача е трудно да се оцени.

Все още не са поставени и проблемите за Пушкин като наследник на допетровската руска култура; Пушкиновата концепция за Русия и нейната история, въпросът за Русия и Запада; настъпило е време да се постави и въпросът за Пушкин като представител на определен *тип култура*; въпросът за спецификата на Пушкиновия реализъм; нужно е също да се уточнят историко-политическите аспекти на съществуващите представи за Пушкин; например да се изяснят отношенията му с декабризма; отново да се постави въпросът за следдекабристката позиция на Пушкин, за отношението му към монархията, към властта. Трябва

да се освободят нашите представи от „класовия подход“; ново третиране изисква и биографията на Пушкин.

Главногo, което според В. Непомнящий е безспорно, — това е необходимостта от мащабна постановка на проблемите, от радикална ревизия на привичните представи, за да може да се види Пушкин с нов поглед. Само по този път пушкинознанието може да излезе от сегашното си кризисно състояние и да играе в духовния живот на обществото достойна за своя обект роля.

В статията на В. Есипов „Историческият подтекст в Пушкиновата поема „Дама пика“ се изтъква на преден план, че независимо от многобройните изследвания на поемата нейният анализ далеч не е изчерпан, тъй като вниманието на изследователите и досега е привличал предимно нейният фантастичен колорит. Верно е, че са посочвани и връзките на поемата с исторически и социални проблеми, но това е правено само в най-обща форма.

Целта на своите бележки В. Есипов определя в това — да конкретизира някои общи положения, намерили израз в някои по-стари изследвания.

Събитията, за които се разказва в „Дама пика“, обхващат период приблизително от 60 години — началото се отнася към царуването на Екатерина II, финалът — към 20-те или 30-те години на следващото столетие. Развитието на сюжета е свързано с екатерининската епоха посредством тайната на грите карти.

Независимо от щедро пръснатата на много места ирония авторското отношение към онова време никъде не е явно показано освен в обстоятелството, че „дама пика“ символизира отрицателен женски образ, „злодейка“.

Историческата оценка на Пушкин за екатерининската епоха е известна; „Царуването на Екатерина II има ново и силно влияние върху политическото и духовното състояние на Русия. Възкачена на престола чрез заговора на няколко метежника, тя ги обогатява за сметка на народа...“

Пряко споменаване на „славната“ 1762 г. в поемата няма, но косвено има. В завоалирана форма се споменават две конкретни исторически събития: дворцовите преврати от 1762 и 1801 г.

Идеологическата позиция на Пушкин по отношение на декабризма се усеща в поемата, като най-силно тя е проявена при разработката на образа на главния герой Герман. Според Есипов има известно сходство между характеристиката, която Пушкин прави на Герман, и характеристиката, дадена на Пестел от Рилеев и Муравьев в следствените материали на декабристите; и двамата смятат Пестел за „опасен и себеплюв човек... сам мечтаеш да стане Наполеон...“ Отношението на Пушкин към Пестел и досега не е достатъчно изяснено. Някои съвременни изследователи са на мнение, че Пушкин е имал отрицателно отношение към Пестел.

Пушкин не е на страната на най-радикалните декабристи, но не е и с властите — той е писател, който осмисля художествено историята на своята страна.

В третата статия „Два етюда за словоупотребата у Пушкин“ авторът ѝ М. Мурашов насочва вниманието на читателя към една почти неизслед-

вана тема — за връзката на Пушкин с дръвната руска култура.

В първия етюд М. Мурянов се спира на епитета „нерукотворный“, употребен единствено в прочутото стихотворение на Пушкин „Я памятник себе воздвиг нерукотворный“.

Авторът отбелязва две становища по дадения въпрос — едното е на акад. М. Алексеев, според който „нерукотворный“ трябва да се разбира в онзи смисъл, в който то е въведено от самия писател в руския метафоричен речник, което означава: „благороден спомен за нечи дела, неизтребима памет у потомството и няма никакво отношение към лексиката на православната теология“. Второто становище е на белгийския филолог-византолог Апри Грегуар, който твърди, че епитетът „нерукотворный“ има религиозен характер. Според Грегуар „нерукотворный“ представлява калка от гръцкото прилагателно *acheiropoietos*. В православната църква този епитет се дава на някои чудотворни икони.

Но кой е правият? — поставя въпрос М. Мурянов. И отговаря — изясня условия за нов подход към стария спор. Днес славянската историческа лексикография разполага с такива материали, които не са били известни нито на акад. М. Алексеев, нито на А. Грегуар.

Според Мурянов, за да се разкрие значението на епитета „нерукотворный“, са необходими по възможност разнообразни контекстове, но преди всичко иконологически, доколкото А. Грегуар отнася анализирания епитет към „някои чудотворни икони“. В случая може да става дума само за една икона — пише авторът, — която църковното предание поставя на първо място и по времето на помяната ѝ, и по съдържанието ѝ. Тази икона изобразява лика на Христос. Както гласи преданието, тя не е нарисувана от ръката на художник, а по чудотворен начин се е отпечатала върху платното, положено върху образа на Христос. Оттук идва и наименованието на иконата — „Нерукотворный Спас“. Съществуват биографични

сведения, че Пушкин е работил над стихотворението в дни, когато се е чествувал празникът на Неръководната икона. А освен това жената на поста донся като зесгра и мозаична икона на Неръководния Спас, която е била окачена в спалнята им.

Във втория етюд М. Мурянов тълкува думата „приношение“, употребена в романа „Евгений Онегин“ — Ленски ками Онегин на именина ден на Татяна и „При сих словах он осушил стакан, соседке приношение“. Авторът посочва разнифривката на Ю. Лотман на думата „приношение“, който пише: „соседке приношение... За здравие соседки“. Смыслът се стеснява до пожелание, както в най-обикновени и банални тостове — пише Мурянов. Такъв коментар представлява стъпка назад в сравнение с речниковото определение, дадено в „Словарь языка Пушкина“, (т. 3, М., 1959, с. 757) в пушкинския контекст означава „дар, жертва на божеството“.

М. Мурянов тълкува по следния начин думата „приношение“: „Без сам да подозира това, Ленски, за да угоди на Татяна, покана в нейния дом своята собствена смърт. Символ на жертвената кръв на невинния юноша, която скоро ще се пролее, е виното в неговата ръка, по аналогия на евхаристическото вино, претворяемо в кръв. „Приношение“ в „Евгений Онегин“ е първият проблясък на процесното изстие за бъдещото кръвопролитие, светски антипод на евхаристията.“

„В заключение — се казва в последните редове на статията, — интерпретацията на Ю. Лотман на „приношение“ има важно преимущество: тя убеждава ученика безусловно и не извиква у него лавина от въпроси, които неизбежно предизвикват нашето изясняване, нашите обяснения. И все пак за по-уточненото, филологическо схващане на Пушкиновия текст е необходимо да вникнем в тънкостите на разликата между нашите съвременници и онези, които са живели в пушкинската епоха.“

Мария Блажева

Г Д Р

„SINN UND FORM“, Berlin, 1989, Н. 1

В разглежданата книжка привлича интереса статията на австрийската есеистка Ане Фрид — „Духовният свят на Мишел Турние“.

В едно свое изказване Мишел Турние подчертава, че амбицията му е във всеки свой роман да разгледа една тема в нейната цялост. Така например „Петкан“ е роман за западния човек и неговата култура, „Горски цар“ е роман за Третия райх и неговата гибел, а „Двойни звезди“ е трябвало да бъде книга за Светия дух, но се е разгърнала до двоен роман, който, макар и да засяга предначертаната тема, проучва преди всичко феномена на двойствеността. „Каспар, Мелхиор и Валтасар“ има за тема християнството, а „Златните капки“ — живота на чуждестранните работници във Франция. Въпреки различните епохи, културни слоеве и географски особености всички романи притежават общи характерни черти: те са възникнали като

съвършен синтез между творческа интуиция и научно изследване на източниците; в тях основната тема се обогатява от множество епизоди и разсъждения, възникнали от многообразни сфери на преживявания, като тези епизоди и разсъждения се свързват с основния мотив и го отпращат към неочаквани дълбочини. Някои от страницните теми са основни за светогледа и житейското поведение на Турние и се появяват непрекъснато в произведенията му, макар и в различни варианти. Тук спада например мотивът за уседналния живот и номадството, който отпраща към старозаветната притча за Каин и Авел; християнски идеи са заложили в темите за „носенето“ (в смисъл на носенето на Христос от Св. Христофор) и за „следовничеството“ с неговата кульминация в подражанията на Христос (т. нар. имитации); а източни идеи проличават в мотива за инверсията на символите,

който води към познатието за свързаността на противоположните феномени — до единството на живота и смъртта, отбелязва авторката.

Мишел Турние е събрал своите коментари върху характерните си теми и мотиви в автобиографичната книга „Вятърът Паракле“. За Робинзон от романа „Петкан“ там се казва, че той олицетворява прехода от индивидуалното творение на един писател към надиндивидуалните измерения на митологията. Два белега характеризират този преход: Робинзон се превръща във всеобщо достояние, в образец за безброй подражания, превръщайки се в мит образ заличава своя създател от съзнанието на потомците. Робинзон е познат навред, а Даниел Дефо е почти забравен. Загадката на това явление се корени в обстоятелството, че Робинзон олицетворява някои градивни елементи на западноевропейската душевност. В известен смисъл той живее във всекиго от нас, заключва Ане Фрид.

За Турние, който намира митически връзки дори в предмети и действия от тривиалното всекидневие, Робинзон е важен не само поради митологическите си свойства. В съдбата на корабкрушенеца той открива черти, отправящи далеч отвъд онова, което Дефо е съзирал от своето време. Робинзон на Турние подобно на героя на Дефо се избавя от тигелното си отчаяние, като стъпка по стъпка пресъздава изгубеното си минало — Англия от XVIII в. Но докато героят на Дефо възприема предразсъдъците на своето общество към обитателите на другите континенти, Робинзон на Турние оценява качествата на островитянина Петкан. Неговата среща с този миролюбив човек му отваря очите за една култура на бъдещето, в която представите на всички народи ще се обединят творчески. Видението за травматични и избавящи сбли-

същи между различни културни сфери е съществена част от светогледа на Мишел Турние и присъствува във всички негови романи, подчертава авторката.

Според схващането на Турние синовете на библейския Адам олицетворяват първообразите, основните форми на човешкия живот. Уседналият Каин и номадът Авел могат да се открият в образите на редица герои от новелите и романите на френския писател. Турние познава въздействието на двата принципа върху собствената си личност, посочва Ане Фрид. В автобиографичната си книга той изразява съжалението, че в повратен момент от своя живот е пропуснал възможността да замине в някоя арабска страна и там да възприеме друга цивилизация, друг език и друга религия. Дори в напреднала възраст Турние е обмислял да извърши тази стъпка, но го е възпирало наличието на макар и неоглямото му имущество. Средния път между пълна уседналост и пълна необвързаност той вижда в пътуванията, които за него са решавачи преживявания. „Всяко важно пътешествие е за мен началото на промяна в дълбините на моето същество“, пише Турние. Той се стреми към двойното дарование: да бъде уседнал и да странствуваш като номад, да бъде обвързан с ценността на съществуващото и в същото време да си открият за новото, което настъпва.

Авторката на статията заключава, че в духовния свят на Мишел Турние съществено място заема идеята за промяната, схващана като процес на узряване. В каквото и свят да възлича своите читатели, Турние ги повежда по митическия път на посещаването в мъдростта — през изпитания и страдание към просветление.

Вещеслав Константинов

Ф Р Г

„EUPHORION“, Zeitschrift für Literaturgeschichte, Heidelberg, 1987, Н. 2

В рецензираната книжка на сп. „Ойфорюн“ — издание за литературна история на Хайделбергския университет — сред разнообразните материали се откроява изследването на проф. Георг Куршайт „Неподвижно галопиране“ — разходката в произведенията на Роберт Валзер. Върху парадокса на едно движение и върху мотива за „непомръдващото втурване“ при Франц Кафка.

Авторът изхожда от наблюдението на Гвидо Стефани, че „разходката е един от главните мотиви при Роберт Валзер“ — швейцарски писател, предшественик на модерните течения в европейската белетристика. Георг Куршайт добавя, че „разходката“ при Валзер е не само мотив, но и *структурен белег*: самото повествование е изградено като „ход“.

В изследването си авторът интерпретира по-вестта на Роберт Валзер „Разходката“, разкрива нейната парадоксална основна структура, при което изяснява склонността на Валзер към парадоксални явления и накрая открива допирни точки между творчеството на Роберт Валзер и това на Франц Кафка.

Самата разходка в едноименната повест на швейцарския писател остава неясна в своето реално протичане. Почти липсват темпорални или географски сведения, които да ѝ придадат действителни измерения. Читателят узнава само следното: „Една сутрин, като ме обзе желанието да направя разходка, сложих си шапката, избягах от стаята, в която пишех или виждах призраци, и се спуснах по стълбите, за да изскоча на улицата.“ Това начало е характерно за произведенията на Роберт Валзер. От него се разбира само, че стаята е началната точка на разходката. Самата разходка няма цел и приключва без особена причина: „Вече бе късно и всичко бе притъмняло.“ И в други творби на Валзер се описва само странствването, изходната точка и целта остават без значение, отбелязва авторът.

Структурата на повестта „Разходката“ се определя от линейното протичане на времето и това се изразява от редица навързани дребни епизоди, които следват един подир друг, както стъпките на разхождащия се. На едно място обаче разказвачът включва подробна авторефлексия, която го пред-

ства в положението на страйкуващи щастливи. А и някои други епизоди представляват по същество „апокалипсис на разходката“. Всички останали описания се състоят от произволно редуващи се случки, впечатления, наблюдения и размисления върху най-различни предмети.

Тези формални белези дават основание на автора да определи две главни особености в структурата на повестта. Първо: протичането на действието заедно с протичането на деня предизвиква представата за *биографично движение* — разходката се превръща в шифър на житейския път. Второ: някои от формалните структурни елементи на текста събуждат спомена за пикареската повествователна традиция, още повече, че романите на Роберт Валзер се свързват типологически с измамническия роман, смята авторът. Независимо от епизодичността, асоциативния стил и отворената форма общото преди всичко е в типа на разхождащия се — подобно на пикаро то той обикновено произлиза от ниските социални прослойки или периферни групи; неговият лъкатушеш житейски път, описан в хронологическа последовател-

ност, води от едно място на друго, като това придвижване не съответства на някакво развитие. Тук не се извършва интеграция в обществото, както в класическия роман на възникването, а срещите с представителите на установените социални съсловия предлагат случаи за открита или косвена критика на обществения действителност. Както в пикареския роман, героят на Валзер е само средство за опознаването на света; към тази му функция спадат неговата некорумпираност, подвижност, необвързаност и неспособност за развитие, заключава авторът.

Изследването на Георг Куршайт приключва с наблюдението, че тъкмо структурата на пикареския роман е общото в повествователния метод на Роберт Валзер и на Франц Кафка. И при двамата писатели характерен белег е хронологическото подреждане на епизоди, имащи самостоятелна стойност, в които героят постепенно открива, но не овладява заобикалящата го действителност. Той е само неин наблюдател и коментатор.

Венцеслав Константинов

САЩ

“CLIO”, Fort Wayne, 1988, vol. 17, № 3

В рецензираната книга особен интерес представлява статията на преподавателката от университета в Хонолулу Мери-Елизабет Фуокс Тобин със заглавие „Мост през културния зев: повествованието през XVIII век и във времето на постмодернизма“.

Защо читателите от XVIII в. са могли да се наслаждават от организираното повествование в романа на Хенри Филдинг „Том Джоунс“, докато читателите от края на XX в. са сякаш неспособни — или пък нямат желание — да изпитат подобно удоволствие? Авторката на статията си поставя за задача да отговори на този въпрос, като противоопостави читателското отношение към организираното повествование през XVIII в. на днешното и по този начин утвърди, че читателските потребности са културно и исторически обусловени и че вследствие на промените в контекста читателите може да изгубят способността си да четат с наслада. За да обяснят загубата на тази способност и да прехвърлят мост между историческите периоди, литературните критични, теоретични и исторични трябва да станат критични на културата и да усвоят някои от целите и методите на културната антропология — отбелязва Мери-Елизабет Тобин.

Самата тя построява статията си като проследяване и анализ на сведенията за различните читателски реакции във времето. Така например, насладата, преживявана през XVIII в. при прочит на организирано повествование, може да се проследи по тогавашните критически отзиви за романа „Том Джоунс“. Английските литературни критичи от XVIII в., като Артур Мърфи, Джеймс Бийти, Хю Блеър, ценят особено високо в романа на Филдинг „свършената постройка, която би спечелила и одобрението на Аристотел, тъй като от

времето на Омир по-майсторски епос не е писан“, наблягат на „изумителната логичност на сюжета, давана на читателя наслада като от добре написана трагедия или комедия“, подчертават „безупречното обвързване на случките една с друга, така че непременно да се оправдаят читателските очаквания“ и пр. Всички тогавашни критичи, заключава Мери-Елизабет Тобин — ценят организираното сюжетостроене не само поради способността му да създава напрежение под формата на любовничество, нетърпение и загриженост за геронте, но и поради способността му да освобождава от това напрежение. Докато в ярък контраст с колегите си от осемнадесети век съвременните литературни критичи проявяват недоверие и неудовлетворение спрямо организираното повествование. За разлика от някогашния възторг известният литературовед Франк Кърмоуд например предпочита повествования, подпопавачи или направо отричащи всяка логическа последователност. Намырайки Филдинг повърхностен, Кърмоуд, както и повечето днешни литературоведи утвърждава като най-висше достойнство на едно литературно произведение това, което обозначава с понятията „стереографично пространство“ и „пространствена полифония“.

Явно съществува огромна разлика в начина, по който четат съвременните и някогашните литературоведи, а така също и в характера на удоволствието, което изпитват при четене — отбелязва авторката на статията. Тази разлика — продължава тя — може най-добре да се онагледя с делението, въведено от Ролан Барт: четивните текстове доставят наслада като тази на читателите от XVIII в., докато писмовните текстове предизвикват объркване, безпокойство, разколебаване на исторически, културни и психологически опори. Текстове от втория тип „разрушават условната обвързаност между

организираното повествование и правдополобното, като по този начин усложняват посланието и максимално го приближават до действителността — подчертава и Франк Кърмоуд.

Според повечето съвременни литературни критици, обобщава Мери-Елизабет Тобин, съвършено организираното повествование отклонява читателите от хаоса на реалния живот, прикривайки го под маската на успокояващ, но фалшив порядък. Следователно между нашето време и осемнадесети век съществува културен зев. Как е възможно да го преодолеем — размишлява авторката, — след като английската култура от XVIII в. се различава от днешната английска култура колкото и всяка друга съвременна чуждестранна култура? Макар да познаваме иденте, духа, светоотношението на английския XVIII в., все пак те не са наши. Възможно ли е тогава за един съвременен литературовед да превъзмогне своята привикналост към логически несвързани, неорганизираните текстове и да навлезе в повествователската атмосфера на XVIII в.?

Макар да е несъществуващо напълно да преодолеем собствената си историчност, за да можем обективно да преценим различната историческа действителност, закодирана в по-старите текстове, всяка крачка в тази посока е въпрос на „познаване“ на миналото — утвърждава Мери-Елизабет Тобин. Също така — продължава тя — опит да бъде преодолян културният зев може да се направи със средствата на културната антропология. Тази наука предоставя методология, която откроява отличителните особености на другите култури и същевременно дава възможност за описанието им.

Според литературни изследователи като Дж. С. Русо, Хърбърт Линдлийбъргър, Луис Монтроуз тя позволява на литературоведа да „погледне отвън“, да опозная „културната специфика, обществена среда на всеки начин на писане“. Разбира се, — подчертава авторката на статията, — ние не можем изцяло да възприемем чуждата гледна точка — такава идея поначало е заредена с позитивизъм и сентиментализъм. Без да изпадаме в наивност, приемайки антропологията като лек за всички литературноисторически затруднения, ние можем да използваме нейната методология за разчитането на текстовете от XVIII в.

Литературните историци трябва да се стремят към диалог с миналото, — продължава Мери-Елизабет Тобин, — което предполага добре да познават самите себе си и задачите, с които пристъпват към даден текст. Не по-малко важно е да се вникне в същностните отлики на културата на XVIII в. и да се изгради такова отношение към тази култура, което да съхрани правото ѝ да остане недокосната, непригаждана към нашето настояще. Диалогът с английския XVIII в. ще изисква от нас известна смиреност, осъзнаване на факта, че светът на XX век не е най-добрата възможност за съпоставки, както и че нашите литературоведски методи на анализ не са единственият начин на четене. Такъв един диалог изисква от нас да се опълчим срещу културния си шовинизъм — завършва статията си Мери-Елизабет Тобин. Трябва да имаме желание да ценим гласовете, достигнали до нас от XVIII в. поне толкова, колкото ценим своите собствени.

Албена Бакарева